

TENDINȚE ACTUALE ÎN DEZVOLTAREA PRODUCȚIEI DE CIREȘE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Alexandru CEBAN, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Moldova
ceban_alexander@yahoo.com

Eugenia LUCASENCO, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Moldova

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2022.16.18>

The paper has been developed within the State Program "Development of new economic instruments for assessing and stimulating the competitiveness of agriculture of the Republic of Moldova for the years 2020 - 2023" (code - 20.80009.0807.16), financed from the state budget of the Republic of Moldova through the National Agency for Research and Development.

Summary

In recent years, the production of cherries in the Republic of Moldova has been constantly increasing, reaching a significant share in the horticultural field in terms of area and share of value in the total value of agricultural production. The development of this sector has impacted the focus of many investors and experts from the agrarian sector, proved by the fact that during the period 2016-2021 it has contributed to the increase of both, the average yield per hectare by approximately more than 3 times in agricultural enterprises and peasant farms and the actual cherry production by more than 30% in all categories of agricultural entities. Foreign trade in cherries is represented by a positive trade balance, but there are also some specific risks related to this product that will be further investigated in this paper. The purpose of the work is to carry out an analysis of the situation related to the production of cherries in the Republic of Moldova, as well as the presentation of some trends in the development of the sector. Analytical, descriptive and comparative research methods allowed the formulation of conclusions regarding the current state of the sector. Although the average yield per hectare in the analyzed period increased significantly, the occurring fluctuations of this coefficient lead us to the conclusion that there are still increased risks specific for production of cherries that deserve to be removed in order to obtain a profitable business.

Keywords: cherries, production, trade, Revealed Comparative Advantage, Republic of Moldova

JEL: Q17, Q18

UDC: 631.151+338.439.5]:634.232(478)

Introducere. Sectorul agricol al Republicii Moldova are un impact major asupra economiei naționale (Petrea et al, 2020), Moldova fiind una dintre țările cu un potențial semnificativ în agricultură, una dintre cele mai mari suprafețe ale terenurilor agricole ca pondere din totalul terenurilor (Timofti et al, 2016).

În prezent, sectorul agricol trece printr-o perioadă semnificativă de modernizare și dezvoltare, mizând pe trecerea treptată la o agricultură competitivă, ceea ce presupune existența unor avantaje, atât pe piețele interne, cât și pe cele externe (Lucasenco, Ceban, 2020). Producția agricolă are o tendință de creștere relativ stabilă, cu excepția anilor cu condiții climatice severe precum secetele din 2007, 2012, 2020. Producția agricolă vegetală domină în continuare structura producției agricole, cu o pondere de peste 70% în ultimii 3 ani (Ceban, Lucasenco, 2021).

Creșterea fructelor în Republica Moldova reprezintă o activitate importantă pentru agricultura țării. Încă din perioada sovietică, fructele moldovenești erau apreciate pentru calitățile gustative și calitatea acestora, Moldova fiind unul dintre cei mai importanți producători și procesatori de fructe (Ceban, 2022).

Printre fructele exportate, o nișă importantă este ocupată de cireșele moldovenești, care pas cu pas încep a-și realiza potențialul de export. Acest fapt este demonstrat de implicarea tot mai intensivă a întreprinderilor agricole în cultivarea cireșelor și suportul statului prin intermediul diverselor măsuri de sprijin pentru defrișarea plantațiilor vechi, înființarea plantațiilor noi și subvenții acordate sectorului de procesare. Acești factori au dus la modernizarea plantațiilor de cireși și, prin urmare, la o creștere a recoltei medii la hectar, ceea ce permite de a fi mai competitiv pe plan internațional. Bineînțeles, ca și în oricare altă ramură a agriculturii creșterea fructelor întâmpină o multitudine de riscuri specifice creșterii și comercializării produselor date. Însă merită de menționat că au fost întreprinse măsuri spre minimizarea sau reducerea parțială a acestor riscuri atât din partea statului, cât și din partea antreprenorilor.

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Pe plan internațional, comerțul extern cu cireșe a fost explorat prin prisma indicatorului RCA de către Arisoy H. et al (2022). Eastlake T. (2017) a abordat tematica prin intermediul managementului procesului de post-recoltare, iar Nagai T. et al (2006) prin prisma rolului intervențiilor tarifare asupra comerțului cu cireșe.

În literatura științifică din Republica Moldova, abordarea propusă de autori, și anume, analiza lanțurilor de producție, comercializare și export al cireșelor nu a fost supusă anterior unei evaluări și analize complexe. Comerțul extern cu fructe al Republicii Moldova, în aspecte generale, a fost analizat de Ceban A. (Ceban, 2022) prin observarea sub-grupelor cele mai competitive pe plan internațional, respectiv, cele cu un potențial de export. Tematica cireșelor este prezentă în lucrările autorilor autohtoni, în special prin abordarea aspectelor tehnologice de creștere și cultivare (Iurea et al., 2017), (Balan et al, 2022), (Gumeniuc et al, 2021) și (Peșteanu et al, 2020).

Metodologia cercetării. Scopul lucrării este de a efectua o analiză a situației actuale și tendințele de dezvoltare a producției de cireșe în Republica Moldova, precum și evaluarea gradului de competitivitate pe plan internațional, respectiv, metodele de cercetare selectate și utilizate pentru articolul dat se referă la metoda analitică, descriptivă, comparativă, precum și prin intermediul indicatorului Avantajului Comparativ Relevant.

Avantajul Comparativ Relevat (RCA) reprezintă un indicator frecvent utilizat în evaluarea nivelului de specializare în comerț, precum și gradul de competitivitate al unui produs sau grup de produse (Ceban, 2022). Formula RCA cel mai des utilizată pentru a evalua competitivitatea anumitor produse sau categorii de produse este următoarea:

$$RCA = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}} = \frac{X_{ij}}{X_{nj}} \cdot \frac{X_{nt}}{X_{it}}$$

unde, X reprezintă exporturile, i – o țară, j – un produs sau un grup de produse, t – un set de produse sau grupuri de produse, și n – un set de țări (Balassa, 1965). Dacă $RCA > 1$, denotă existența unui avantaj comparativ, de exemplu: sectorul în care țara este relativ specializată din punct de vedere al exporturilor (Moroz et al, 2011).

Rezultate principale. În pofida faptului că în perioada anilor 2016 – 2021 plantațiile pomicole, nucifere și arbuști fructiferi au atins suprafața maximă în anul 2019, după care au urmat doi ani consecutivi când suprafețele acestora au înregistrat reduceri, plantațiile pomicole de cireși au fost într-o continuă creștere în ceea ce privește suprafețele plantate. Astfel, dacă în anul 2016 plantațiile de cireși au constituit 3,1% (sau 4,2 mii hectare) din totalul suprafețelor de plantații pomicole, nuciferi și arbuști, atunci în anul 2021 acestea au atins 3,8% (sau 5,3 mii ha).

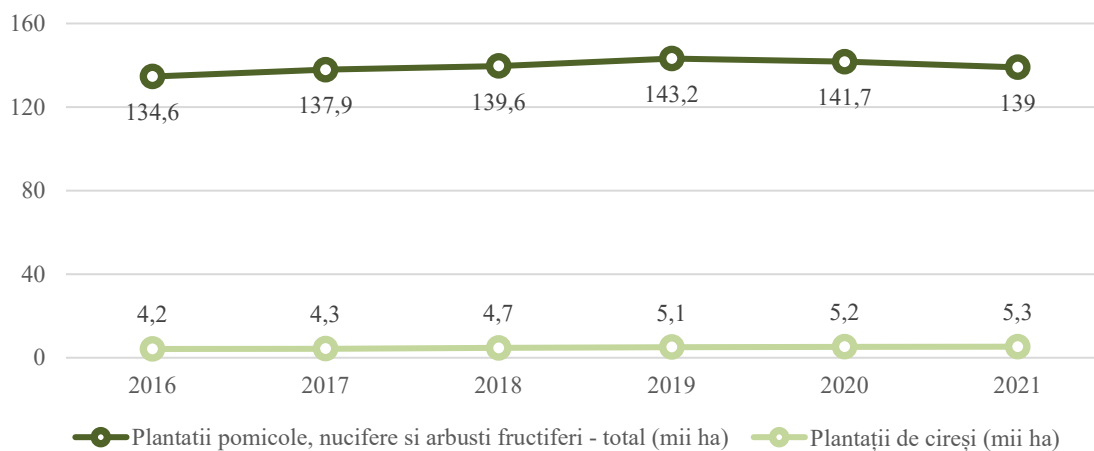


Figura 1. Suprafața totală a fructelor, pomușoarelor și nucilor, precum și suprafața de cireși 2016-2021, mii hectare

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică

Această creștere se datorează, în mare parte, majorării suprafețelor plantațiilor de cireș în cadrul întreprinderilor agricole ce constituie 45,3% din totalul suprafețelor pomicole de cireș și a gospodăriilor țărănești (de fermier), care constituie 34,0% din totalul suprafețelor pomicole de cireș pentru anul 2021.

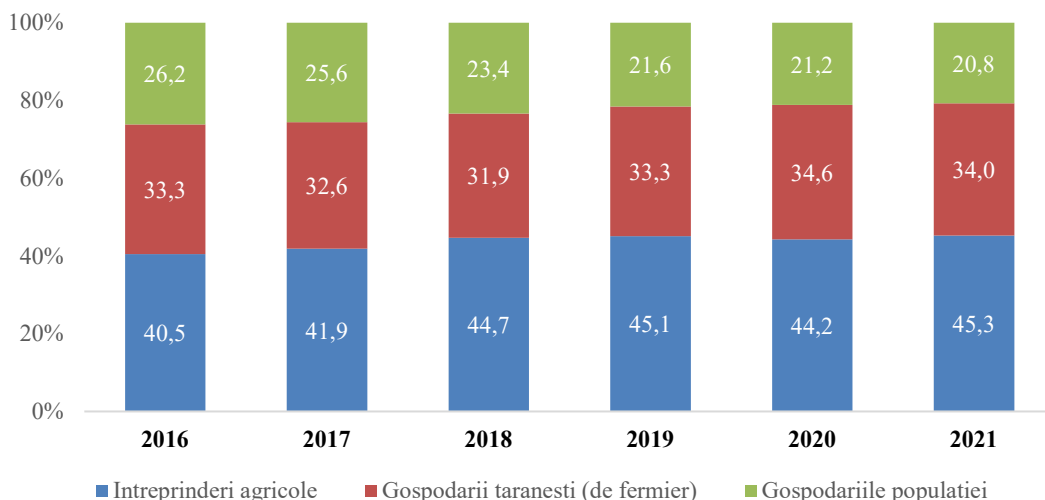


Figura 2. Suprafața plantațiilor de cireși divizată pe categorii de gospodării, %, 2016 - 2021

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică

În anul 2007, aproximativ jumătate din suprafețele de plantații pomicole de cireși ce aparțineau întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești (de fermieri) au fost amplasate în partea de nord a țării. Însă pe parcursul anilor 2007 – 2021 acest raport s-a modificat în favoarea întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești (de fermieri) din partea de centru a Republicii Moldova. În același timp, și în partea de sud a țării au existat tentative de dezvoltare a plantațiilor pomicole de cireși, care în perioada respectivă s-au soldat cu o creștere de 3,1% a suprafețelor plantate.

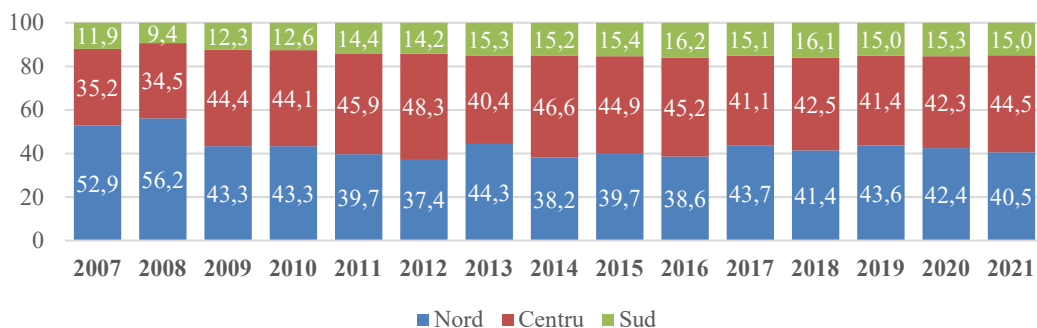


Figura 3. Suprafața plantațiilor de cireși divizată pe zone geografice ale Republicii Moldova, %, 2007 - 2021

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică

Pe lângă creșterea suprafețelor plantațiilor de cireși în perioada analizată, o atenție semnificativă a fost acordată atât metodelor tehnologice moderne, cât și speciilor noi de pomi care permit crearea unor livezi intensive și prin urmare, obținerea unei recolte mai mari. Acest fapt este bine reflectat prin roada medie la hectar, care pe parcursul anilor analizați a crescut în medie de trei ori în cadrul întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești (de fermier). Bineînțeles că

dependența acută de condițiile climatice este foarte actuală, ceea ce contribuie la o prezență a fluctuațiilor sporite pe parcursul anilor în ceea ce privește roada medie la hectar. Însă, oricum, nu pot fi evitate progrese sporite în ceea ce privește minimizarea riscurilor atât în procesul de creștere cât și în perioada de post recoltare a cireșilor.

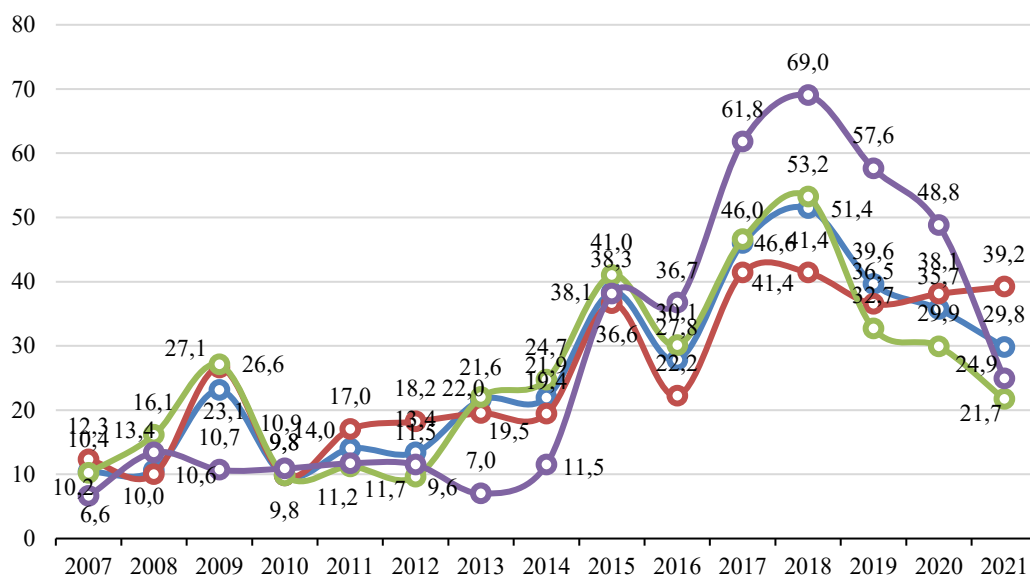


Figura 4. Rода medie a plantațiilor de cireși în cadrul întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești (de fermier), 2007 – 2021, chintale/hectar

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor Biroului Național de Statistică

Creșterea suprafețelor plantate și a roadei medii la hectar inevitabil au dus la sporirea recoltei globale de cireșe, care pe parcursul perioadei 2016 – 2021 a înregistrat o creștere cu aproximativ 34%. Bineînțeles, că această cantitate de cireșe nu poate să fie pe deplin absorbită de piața internă, astfel, în dependență de an, dar în medie aproximativ 70% din produs își găsește cumpărătorul pe piața externă, fiind destinate exportului.

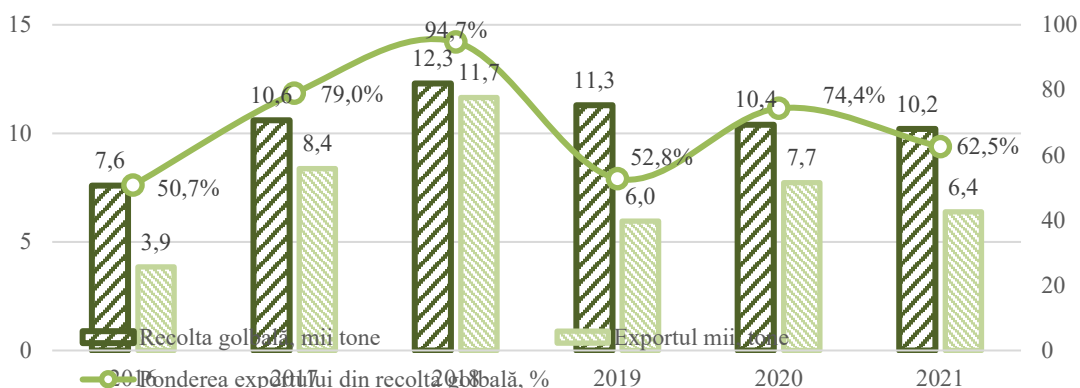


Figura 5. Recolta globală, exportul și ponderea exportului din recolta globală de cireșe, 2016 - 2021

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor comtrade.un.org.

În același timp, un impuls substanțial pentru dezvoltarea sectorului de producere a cireșelor este faptul că și prețurile de export pe parcursul anilor nu sunt mai mici comparativ cu cele locale sau în unii ani sunt chiar și mai mari.

Tabelul 1. Prețul mediu și prețul mediu de export al cireșelor pe parcursul anilor 2016 - 2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prețul mediu de export al cireșelor, USD/Kg	0,48	0,50	0,56	0,64	0,83	0,69
Prețul mediu de vânzare al cireșelor, lei/kg	7,71	8,58	9,02	9,30	12,48	10,64

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor wits.worldbank.org și datelor Biroului Național de Statistică

Balanța comercială a comerțului exterior a fost mereu pozitivă, Republica Moldova poziționându-se în calitate de exportator net al produsului dat. Însă, este important de menționat că este prezent și importul cireșelor, care în anii de vârf atinge un volum de aproximativ 6,0 % din volumul de cireșe exportate, cu o medie de aproximativ 3,4% pe parcursul anilor 2016 – 2021.

Tabelul 2. Importul și exportul de cireșe pe parcursul anilor 2016 – 2021, Kg

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Importul de cireșe, kg	234 830	366 280	655 838	191 391	40 751	27 675
Exportul de cireșe, kg	3 855 819	8 375 973	11 651 724	5 963 145	7 733 915	6 379 380

Sursa: în baza datelor wits.worldbank.org

De asemenea, comparativ cu celelalte țări, producția de cireșe a Republicii Moldova are un Avantaj Comparativ Relevant semnificativ. Drept urmare, în perioada anilor 2015 – 2021, valorile RCA pentru cireșele de origine moldovenească depășesc semnificativ valorile minime ce semnifică prezența unui avantaj competitiv.

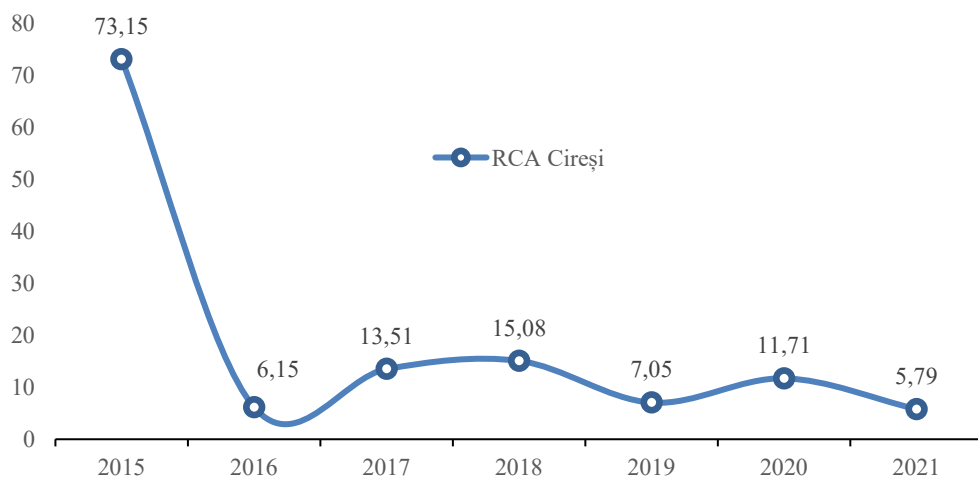


Figura 6. RCA a producției de cireșe în raport cu țările lumii, 2015 – 2021

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor <https://wits.worldbank.org/>

În același timp, un dezavantaj în acest context îl prezintă spectrul îngust de parteneri de export ai Republicii Moldova. Astfel, principalii importatori de cireșe originare din Republica Moldova sunt Federația Rusă și Belarus, care în anul 2016 au fost unicii parteneri de export ai produsului dat. Cu toate că dependența față de acești parteneri pe parcursul anilor 2016 – 2021 a scăzut, oricum, în anul 2021 ea era încă foarte mare și deținea o cotă cumulativă de aproximativ 93% din totalul exporturilor de cireșe pentru anul 2021.

În scopul minimizării riscurilor care, eventual, pot apărea ca urmare a conjuncturii geopolitice, se impune diversificarea pieței externe de desfacere. În acest context, un semnal important a fost oferit din partea Uniunii Europene, care în urma negocierilor cu autoritățile Republicii Moldova și prin intermediul Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, începând cu anul 2021 permite producătorilor moldoveni să exporte pe piața UE un asortiment de produse, printre care sunt și cireșele, la o relație comercială preferențială. Avantajul constă în eliberarea taxelor de import a produsului dat până la o cantitate anumită, în cazul cireșelor cantitatea fiind fixată până la 1500 tone. Desigur că depășirea acestei cantități nu interzice exportul către aceste piețe, ci doar va fi impusă la o cotă standard. Dacă în anul 2021 în Uniunea Europeană au fost exportate 65 tone de cireșe care au constituit doar 4% din limita admisibilă care poate fi scutită de taxe de import, atunci în anul 2022 la data de 04.07.2022 acest volum a atins suma de 113 tone și a constituit deja 8% din limita admisibilă care este scutită de taxe la import. Drept urmare, poate fi observată o tendință a cireșelor moldovenești de a pătrunde pe noi piețe de desfacere.

Concluzii.

1. Creșterea suprafețelor de plantații noi de cireși prin înființarea plantațiilor noi, precum și modernizarea acestora în cadrul întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești demonstrează sporirea interesului din partea antreprenorilor pentru cultura dată.
2. Atât modernizarea livezilor, cât și selectarea soiurilor noi are un impact pozitiv asupra minimizării riscurilor de ordin climatic, precum și asupra creșterii roadei medii la hectar.
3. După procesul de recoltare, entitățile agricole care dispun de capacități frigorifice și de stocare sunt avantajate prin faptul că au posibilitatea de a negocia un preț mai bun în perioada extrasezon și nu sunt nevoite să vândă producția în câmp deschis nemijlocit în perioada de recoltare.
4. În cadrul exporturilor cireșelor, numărul redus al partenerilor externi prezintă un factor de risc major, ceea ce sporește posibilitatea de a fi supuși unor consecințe negative ale conotațiilor geopolitice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Arisoy, H. et al (2022). The Assessment of Turkey's Competitiveness in Cherry Trade. 2022040125 (doi: 10.20944/preprints202204.0125.v1)
- Balan, V. et al (2022). Randamentul, calitatea și sensibilitatea soiurilor de cireș Early Star, Samba și Black Star, altoite pe Gisela. Conferința "Reglementarea utilizării resurselor naturale: realizări și perspective", Vol. 55, pp. 141 – 147

- Balassa, B. (1965). Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage. The Manchester School 33, pp. 99-123.
- Biroul Național de Statistica (2021). Baza de date privind comerțul exterior cu bunuri, www.statistica.gov.md
- Ceban, A. (2022). Analiza comerțului cu fructe al Republicii Moldova. Conferința Internațională Științifico-Practică "Creșterea economică în condițiile globalizării", Ediția a 15-a, Octombrie 15-16, 2021, Chișinău / scientific advisory committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chișinău : INCE, pp. 375 – 383
- Ceban, A., Lucasenco, E. (2021). Current trends in the development of apple production in the Republic of Moldova. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 21, Issue 2, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, pp. 145 - 150
- Eastlake T. (2017). Post-harvest Management of Fresh Cherries. Nuffield Australia. 40 p.
- Gumeniuc, I., Sfeclă, V., Cetrean, A. (2021). Studiul unor caractere cantitative și calitative a arborilor de cireș sălbatic din cadrul ocolului silvic Briceni. Universitatea Agrară de Stat din Moldova, pp. 137 – 145
- Iurea, E., Sîrbu, S., Corneanu, M. (2017). Elaiși – New Sweet Cherry Cultivar with High Productivity and Medium Ripening Time. Cercetari Agronomice in Moldova, 50 (2), pp. 101–108.
- Lucasenco, E., Ceban., A. (2020). Assessment of competitiveness of Moldovan agri-food products at the regional level. 11th International Symposium "Agrarian Economy and Rural Development - Realities and Perspectives for Romania", Bucharest. pp. 224 – 229
- Moroz et al, (2011). Agri-food trade development opportunities at the regional level. Economie si Sociologie, Nr. 2, pp. 68-73.
- Nagai, Tomokazu et al. (2006). Tariff Intervention in Trade of US and EU Cherry Products: A Guide to Information. Agricultural Economic Report Series.
- Peșteanu, A., Cumpanici, A, Lozan A. (2020). Influența produselor pe bază de 1-NAD și 1-NAA asupra calității fructelor de cireș din soiul Regina în sistemul superintensiv de cultură. Știința agricolă, nr. 2, pp. 25 – 34
- Petrea, S.M., Cristea, D.S., Turek Rahoveanu, M.M., Zamfir, C.G., Turek Rahoveanu, A., Zugravu, Perspectives of the Moldavian Agricultural Sector by Using a Custom-Developed Analytical Framework. Sustainability, 12(11), 4671
- Timofti, T., Sargo, A., Popa, D., (2016). Growth prospects for agricultural production sector in the Moldova Republic. Agriculture and Agricultural Science Procedia, Vol. 10, pp. 586-590
- UNComtrade (2022). comtrade.un.org
- WITS (2022). World Integrated Trade Solutions. World Bank